

מקוה שנסדק אחד מכתליו

פסול זוחלין¹

רמ"א ב (כב"י בשם מהרי"ק ותה"ד): זחילה פוסלת במקוה מהתורה.

פנ"י, חת"ס בשם כמה ראשונים: זחילה פוסלת במקוה מדרבנן.

מקוה שנסדק אחד מכתליו והמים יוצאין דרך הסדק [זחילה למעלה/למטה ממי סאה"]

מרדכי: אפילו אם ישארו מי סאה אחר שיצאו המים שמהסדק ולמעלה דרך הסדק - פסול משום זוחלין, דכיון שהמים העליונים ננערים לצאת חשוב כולו כזוחלין.

ופסק רמ"א נ שיש לחוש לדבריהם לכתחילה **מלשון הב"ח** משמע דיש להחמיר אף בדיעבד

רא"ש (ע"פ הטור²), רבינו ירוחם: אם ישאר במקוה מי סאה אחר שיצאו קצתן דרך הסדק - כשר, אפילו שהוא זוחל מלמעלה, כיון דעיקר המקוה אינו זוחל, ואם לאו - פסול.

וכ"פ שו"ע נ³

רמב"ם: כשר במקרים הנ"ל (אפילו אם לא ישארו בו מי סאה אחרי שיצאו קצתן דרך הסדק), כי פסול זוחלין זה רק לגבי מה שזוחל בפועל, ולא לגבי מה שעתיד לזחול.

גודל חריץ המקוה:

לשיטת הרמ"א בסעיף נ' צריך שחריץ המקוה יהיה גדול כל כך בענין שכשיכנס אדם לתוכה לטבול לא ישפכו מן המים חוצה ולא כלום ואף אם יהיה בתוכה אלף סאין לא מהני לה (מעיל צדקה). [אך ראה בהערה⁴]

ולשיטת השו"ע בסעיף נ' אין צורך בכך, וכך פסק במפורש בסעיף א: "וצריך שיהיה החריץ שבו המים גדול יותר משיעור זה (של מי סאה) שכשתכנס הטובלת ויתפחו המים ישארו שם מי סאה", ומשמע שלא אכפת לו שיזחלו החוצה המים שמעל שיעור מי סאה (פת"ש).

¹ ראה בטהרת מים (עמ' כד-כז) שהאריך בכך, והביא אף שיש סוברים ש"בזחילה למעלה מן השיעור" [היינו: במקרה שיישארו מי סאה אחר שיצאו המים שמהסדק ולמעלה דרך הסדק] וכן בזחילה דרך כותל - לכו"ע הוי מדרבנן.

² בטהרת מים (עמ' לז) כתב שכשיטת המרדכי כך גם פירש הרא"ש בראשונה את דברי הר"ש, וכשיטת רבינו ירוחם כך פירש הרא"ש ש"נכון יותר" לפרש בדברי הר"ש, אך דעת הרא"ש בעצמו היא כשיטת הרמב"ם (כי את משנת "נוטפין שעשאן זוחלין..." הרא"ש פירש אחרת מהר"ש כמובא לעיל בסיכום בעמ' 32).

³ וכתב בשמלה דלמחבר מותר לטבול אפילו לכתחילה בזוחלין שלמעלה מן השעור [ולא רק במי סאה שעתידין להישאר], דס"ל דכל שיש מי סאה באשבורן נטהרין זוחלין בהשקה.

⁴ אמנם לכאורה לפי הש"ך ס"ק קכ (מובא להלן) לא מיקרי זחילה ולכן אין צורך שחריץ המקוה יהיה גדול כל כך.

זחילה שאינה ניכרת:

שו"ע נא (ע"פ רשב"א): [כל הדין הנ"ל הוא רק בזחילה הניכרת, אבל] אם ניקב המקוה ומימיו נוטפים מעט מעט או נבלעים בקרקע מעט מעט כשר לפי שאין זחילתן ניכרת [ואם אי אתה אומר כן אין לך מקוה מים כשר, שהקרקע מתחלחל ובלוע מעט מעט].

זחילה שחוזרת לאחור:

רמ"א נ: אין יציאת המים קרוי זחילין אלא כשאין חוזרין למקוה, אבל כשיוצאין מעט וחוזרין שם לא מקרי זחילה.

זחילה מכח אדם:

ש"ך ס"ק ל: לא שייך זחילין אלא כשזחילין מעצמם, וכן בסדק המים זחילין מעצמן דרך הסדק והולכין ושוב אינם שבים ללכת, אבל אותם שיצאו על שפת המקוה מכח אדם הטובל שמתוך כך נתמלאו ויצאו על שפתם וכשיצא הטובל משם יחזרו המים למקומם הראשון ודאי דבכה"ג לאו זחילין הן. **אך בש"ך ס"ק קכ משמע** שבזחילה מחמת אדם הטובל בהם לא מיקרי זחילה אף אם יוצאים לחוץ ולא חוזרין למקומם הראשון [אא"כ לא ישארו במקוה מ' סאה דאז בעינן שיחזרו למקומם הראשון], וכתב בטהרת מים שמכאן נראה שמה שכתב הש"ך בס"ק ל' גם את התנאי שהמים חוזרין [אפילו אם ישארו במקוה מ' סאה] לא כתב אלא לרווחא דמילתא, ולדינא אפילו אין חוזרין כשר כשהזחילה היא ע"י אדם [אם ישארו במקוה מ' סאה] [ובניגוד לדעת השמלה שהוכיח מהריב"ש דדוקא בחוזרין אינה זחילה].

מה הדין במקוה שבא ממעיין?

מהרי"ק: כל הדין הנ"ל הוא דוקא במקוה שאינו בא ממעיין, אבל במקוה שבא ממעיין **אע"פ שנפסק** מקור נביעת המעיין יש להכשירו דכיון שאתה מחשיב המים כזחילין ע"י הסדק א"כ עדיין שם מעיין עליו ומטהר בזחילין.

[המהרי"ק לשיטתו (הובא לעיל בסיכום בעמ' 15) דהיכא דאכתי לא נחו המים אע"פ שנפסקו מהמעין יש להם דין מעיין, אך הש"ך פסק כראב"ד ורשב"א שחולקים וסוברים דבכל ענין מיד שהופסקו מהמעין אף אם לא נחו יש להם דין מקוה]

אך מ"מ אין ראוי כל כך להכשיר המקוה מטעם זה דיש לחוש שמא תפסוק הזחילה משני הצדדים הן ממוצאן הן ממבואן כגון אם יחסר המקוה ולא יגיעו המים עד הסדק ואז פסק ממנו שם מעיין.

רמ"א נ: וכל זה דוקא שאינה באה ממעיין אבל אם היא באה ממעיין אין לחוש לזחילתה.

ש"ך: **לכאורה משמע** דר"ל דאם באה ממעיין אע"פ שהופסק המעיין דין מעיין עליה לטהר בזחילין כדאיתא במהרי"ק ... **אבל** בס"ק ל' הקשיתי על דברי מהרי"ק דכשהופסק המעיין שוב אין שם מעיין עליו וא"כ י"ל דמיירי הכא דעדיין בא ממעיין ושלא תאמר כיון דבמקוה הוא במקום מכוונס נחוש לזחילותה קמ"ל.

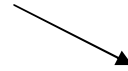
סתימת הנקב בדבר המקבל טומאה:

[ראה בסיכום לעיל עמ' 32]

ר"ש: מפרש את המשנה במקוואות (נוטפים שעשאן זוחלין וכו') לענין מקוה שנפרץ על שפתו ומימיו יוצאים וזוחלין ורוצים להעמיד הזחילה ע"י דבר המקבל טומאה ואומרת המשנה דאסור ("כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו"), ויוצא לשיטתו דאפילו להעמיד זחילה **אסור ע"י דבר המקבל טומאה** (וכ"ש דלעשות מקוה אסור ע"י דבר המקבל טומאה).

רא"ש ועוד: לא מקבל את פירוש הר"ש, אלא סובר דגדר הוייתו ע"י טהרה היינו דהבאת המים למקוה צריך שיהיה ע"י טהרה, אבל מניעת המים שלא יצאו ממנו **מותר שיהיה ע"י דבר המקבל טומאה**, וע"כ אפשר לסתום את הסדק שבכותל גם ע"י דבר המקבל טומאה [ומפרש את המשנה במקוואות (נוטפים שעשאן זוחלין וכו') לענין דין הוייתו ע"י טהרה].

שו"ע נ הביא ב"סתם" את דעת הר"ש, ואח"כ הביא ב"יש מי שמתיר" את דעת הרא"ש.

נו"ב: אך מניעת הפסול שעתיד לבוא לא מקרו זה הוייתו ע"י דבר המקבל טומאה. [ולכן אם קבעו נסרים בקרקעית המקוה והנסרים קבועים ביתדות של ברזל, יש להקל כיון שהמקוה לא נפרץ ואין הנסרים גורמים שום טהרה אלא מניעת הפסול שעתיד לבוא]